

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

**Циклова комісія соціально-гуманітарних дисциплін
та фізичної підготовки**

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни «Авіаційна психологія та право»
вибіркових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти
Аеронавігація**

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, протокол від 25.08.2021 № 1

Розробник: викладач циклу соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, викладач вищої категорії Кошева Ю.В.

Рецензенти:

1. Викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, викладач вищої категорії, викладач-методист Кременчуцького льотного коледжу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат політологічних наук Матета О.А.

2. Викладач циклової комісії економіки та управління Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС, к. пед. н, викладач вищої категорії, викладач-методист Носач І.В.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вивчення навчальної дисципліни «Авіаційна психологія та право» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти Аеронавігація.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психічні процеси, стани і властивості людини, характеристики людської особистості та їхній прояв в льотній діяльності;

Міждисциплінарні зв'язки: створення загальнотеоретичної бази для успішного вивчення теоретичних, практичних і прикладних навчальних курсів.

1. Мета та завдання навчально дисципліни

1.1. Мета навчальної дисципліни: озброєння здобутками сучасної психологічної науки, які сприяють професійному становленню, самоактуалізації та самореалізації, засвоєння основних термінів та понять психології на рівні їх відтворення і тлумачення.

1.2. Основними завданнями дисципліни: озброєння здобувачів такими здобутками сучасної психологічної науки, які б сприяли їх професійному становленню, самоактуалізації та самореалізації; засвоєння основних термінів та понять психології на рівні їх відтворення і тлумачення, збагачення ґрунтовними знаннями з основ психології особистості, психології емоційних, вольових та пізнавальних процесів, станів тощо.

1.3. Згідно з освітньо-професійною програмою здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- етапи становлення психології та авіаційної психології як науки;
- дослідницькі методи загальної психології;
- психічні процеси, стани і властивості людини;
- характеристики людської особистості та їхній прояв в льотній діяльності;
- індивідуально-психологічні якості та властивості особистості.

вміти:

- вільно та усвідомлено використовувати термінологічний апарат загальної та авіаційної психології;
- розуміти психологічні особливості інших людей, без врахування яких неможливо досягти успішної спільної роботи в екіпажі;
- передбачати вплив різних факторів польоту на особистість пілота.

1.4. Форма підсумкового контролю залік.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 30 годин/
1 кредит ECTS.

1.5. Програмні компетентності

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:	
Інтегральна компетентність	<p>ЗК1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК7.Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК12.Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК13.Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ФК1.Здатність забезпечувати безпеку та економічну ефективність польотів повітряних суден (вертольотів).</p>
Програмні результати навчання	<p>ПРН1. Забезпечувати безпеку та економічну ефективність польотів повітряних суден.</p> <p>ПРН15.Дотримуватися принципів європейської демократії та поваги до прав громадян.</p> <p>ПРН16.Поєднувати особисті і суспільні інтереси.</p> <p>ПРН17.Дотримуватися вимог професійної етики.</p> <p>ПРН19.Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.</p> <p>ПРН20.Розуміти і реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p>

2. Короткий опис змісту навчальної дисципліни

Тема №1. Загальні питання психології льотного навчання.

Загальна і авіаційна психологія. Предмет, завдання і методи загальної і авіаційної психології. Основні поняття психології: свідомість, особистість, діяльність. Психіка як вища форма відображення. Принципи і методи вивчення особистості пілота: метод спостереження і експерименту, метод узагальнення незалежних характеристик.

Тема №2. Особливості психічних процесів в польоті.

Поняття про відчуття і сприйняття, їх зв'язок. Сприйняття часу, простору і руху в польоті. Зорові ілюзії в польоті. Зв'язок емоцій і почуттів. Напруга в польоті, її подолання. Воля, вольові якості пілота. Пам'ять і увага, уважність та неуважність. Види і типи пам'яті. Продуктивність пам'яті. Психомоторика пілота: робочі рухи пілота, види сенсомоторних та ідеомоторних процесів. Поняття про мислення. Форми і види мислення. Уява і творчість. Якості розуму

Тема 3. Психологічні особливості особистості пілота.

Концепція динамічної функціональної структури особистості. Типологічні особливості особистості. Поняття про темперамент, типи темпераментів. Оцінка темпераментів пілотів. Поняття про характер. Риси характеру; формування характеру пілота. Спрямованість особистості. Поняття про здібності. Льотні здібності. Загальні якості спрямованості особистості. Моральні якості пілота.

Тема 4. Форми вияву психіки: психічні стани і властивості.

Емоційно-вольова сфера особистості. Психічні процеси. Види психічних процесів. Психічні властивості: здібності, темперамент, характер, спрямованість.

Умови формування характеру. Темперамент і характер. Види спрямованості.

Тема 5. Психологія діяльності пілота.

Діяльність пілота на різних етапах польоту. Види операторської діяльності пілота. Вплив факторів польоту на психічну активність пілота. Професійне мислення пілота. Інформаційна завантаженість пілота і її наслідки. Надійність діяльності пілота та її критерії.

Тема 6. Повітряне право.

Основні механізми управління безпекою польотів. Система державного регулювання в галузі авіації та використання повітряного простору України. Льотна придатність. Екіпаж повітряного судна.

Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Дубравська Д. М. Основи психології: Навчальний посібник. – Львів: Світ, 2001. – 280 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Либідь, 2005. – 464 с.
3. Загальна психологія. / За заг. ред. С. Д. Максименка. Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 704 с.
4. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. – К.: Наукова думка, 1996. – 190 с.
5. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2007. – 256 с.
6. Клименко В. В. Психологія творчості.: Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 480 с..
7. Основи практичної психології: Підручник / За заг. ред. В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. – К.: Либідь, 2003. – 536 с.
8. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К.: Либідь, 2002. – 630 с.
9. Практикум із загальної психології / За ред. Т. І. Пашукової– К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. – 204 с.
10. Психологія: Підручник / За ред. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2001. 390 с.
11. Повітряний кодекс України.

Допоміжна

1. Роменець В. А. Психологія творчості: навчальний посібник. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.
2. Русинка І. І. Психологія: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
3. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 520 с.
4. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія: Навчальний посібник. – К.: Наукова думка, 2000. – 190 с.
5. Цимбалюк І. М. Психологія. – К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 304 с.
6. Цимбалюк І. М., Яницька О. Ю. Загальна психологія. Модульно-рейтинговий курс для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Професіонал, 2004. – 215 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Цифрова бібліотека України www.elib.org.ua
2. Освітній сайт www.osvita.org.ua
3. Студентська електронна бібліотека <http://chitalka.info>
4. Вікіпедія: вільна електронна енциклопедія (українська)

<http://uk.wikipedia.org>

5. Сайт Книжкової палати України www.ukrbook.net

6. Електронна бібліотека www.lib.com.ua

7. Національна бібліотека України ім. Вернадського www.nbuv.gov.ua

4. Засоби оцінювання здобувачів вищої освіти

Контрольні питання, що виносяться на підсумковий контроль

1. Сутність спостереження як методу психології.
2. Експеримент та види експерименту.
3. Вимоги до анкетування.
4. Етапи розвитку психіки в тваринному світі.
5. Особливості становлення свідомості людини.
6. Вимоги до організації і проведення психологічного дослідження.
7. Відчуття та сприймання в життєдіяльності людини.
8. Властивості відчуттів.
9. Основні властивості уваги.
10. Увага в льотній діяльності.
11. Загальну характеристику мислення.
12. Мисленнєві операції.
13. Швидкість протікання мисленнєвих процесів та їх роль в льотній діяльності
14. Види уяви.
15. Поняття творчого процесу.
16. Особливості розвитку пізнавальних процесів в процесі льотної діяльності.
17. Особистість як складна „система систем”.
18. Індивідуально-психологічні особливості темпераменту людини.
19. Структура рис характеру.
20. Структура рис характеру пілота.
21. Загальна характеристика інтересів.
22. Шляхи формування характеру пілота.
23. Поняття про вміння і навички.
24. Склад психомоторики пілота.
25. Структура розумової діяльності людини.
26. Сутність позитивного і негативного перенесення навичок на діяльність.
27. Основні критерії надійності діяльності пілота.
28. Основні стадії розвитку колективу.
29. Відмінності між групою і колективом.
30. Соціально-психологічні проблеми управління льотним колективом.